

Asia: VN/5875/2019

Lausuntopyyntö saamelaiskäräjälain muutosta valmistellun toimikunnan mietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1 luku Yleiset säännökset (pois lukien 3 §)

Kokonaisuudessaan lakiesitys on perustuslain 6 § vastainen, koska se ei kohtele kaikkia saamelaisia yhdenvertaisesti.

Perustuslain 17 § mukaan Saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus harjoittaa kieltä ja kulttuuria. Esityksen mukaisella lakiehdotuksella tämä oikeus evätään osalta alkuperäiskansaa saamelaisia.

Saamelaiset polveutuvat siinä missä muutkin alkuperäiskansat. Syntyperä ja polveutuminen on ILO 169 sopimuksen keskeinen määritelmä alkuperäiskansasta.

3 § Oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon

Anarasah sr/ Inarinsaamelaiset ry ei hyväksi esitystä poistaa laista kohta Saamelainen 3§ 2) että hän on sellaisen henkilön jälkeläinen joka on merkitty tunturi-, metsä- tai kalastajalappalaiseksi maa-, veronkanto tai henkikirjassa; taikka.

Perustelu: Perustuslain tarkoittamaa saamelaista ei enää määriteltäisi saamelaiskäräjälaissa, vaan kyseessä olisi äänioikeus, joka määritellään kielikriteerillä. 3§ kohta 2 tarkoittaa polveutumista Suomen alkuperäiskansasta.

Käytännössä 3 § jäisi vain kielikriteeri ja se koskisi vain niitä saamelaisia, jotka jo ovat vaaliluettelossa ja heidän jälkeläisiään sikäli kun kielikriteeri täytyisi.

Verolappalaisuus on sisällytetty aikoinaan lakiin, jotta se täytti alkuperäiskansaan kuulumisen kriteerit, edellä mainittu maininta jäi lakiin koska lakiin haluttiin kriteeri , joka täytti alkuperäiskansaan kuulumisen tunnuksen. Voimassa olevan lain syntyessä henkilön edellytettiin polveutuvan alueen alkuperäiskansasta. Perustuslaissa saamelaisella tarkoitetaan alkuperäiskansaan kuuluvaa henkilöä.

Kielikriteerin korostaminen laissa on kestävämpi, koska sen todistaminen on mahdotonta. Ainoana saamelaisuuden määrittävänä tekijänä kielikriteeri on myös riittävämpi, sillä esimerkiksi maistraattiin saamenkielen äidinkielekseen on merkintynyt n.1900 henkilöä. Kuka tahansa voi

merkityttää äidinkielekseen saamenkielen olematta lainkaan saamelainen ja näin on myös tapahtunut. (lausuntoa tullaan täydentämään tältä osin)

Lakiesitys rikkoo Suomen perustuslakia, ihmisoikeuksia, alkuperäiskansaoikeuksia, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

ILO-169 sopimus korostaa polveutumista ja syntyperää ja siten esitys on myös ILO-sopimuksen vastainen.

Lisäksi on varsin erikoista, että jo edesmenneiden henkilöiden saamelaisuus ja alkuperäiskansa asema voitaisiin muuttaa lakiluonnoksessa esitetyllä tavalla jälkeenpäin. Eettisesti hyvin kyseenalaista.

2 luku Saamelaiskäräjien tehtävät (5-8 §)

5§ Saamelaiskäräjien yleisen toimivallan laajentaminen saamelaisten itsemäärämisoikeuden nimissä ei ole nyt ajankohtaista millään muotoa. Suomessa tulee ensin tehdä laaja-alainen selvitys siitä kuka kuuluu alkuperäiskansaan ja mikä organisaatio voi edustaa saamelaisia ja käyttää Suomen alkuperäiskansan puheoikeutta. Ehdotuksessa todetaan seuraavaa: Tehtäviinsä kuuluvissa asioissa saamelaiskäräjien on osaltaan turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Saamelaiskäräjien on kohdeltava kaikkia ihmisiä ilman syrjintää tai mielivaltaa. Ehdotuksen tavoite on oikea mutta tämä lakiesitys sisältää lukuisia seikkoja jotka ovat ehdotuksen kanssa ristiriidassa.

6 § Saamelaisten edustaminen

Saamelaiskäräjien edustavuus kansainvälisissä tehtävissä on ongelmallinen koska saamelaisten määrittely on vaikeutunut ja tämä lakiesitys edelleen tukee syrjintää ja osan saamelaisväestön/ alkuperäiskansan osallisuutta on jo nyt evätty ja lakiesitys heikentää ja poissulkee osan saamelaisväestöä poliittisesta päätöksenteosta koska demokratiaa ei noudateta oikeusvaltion periaatteiden mukaan siten, että se koskisi kaikkia saamelaisia.

8 § Määrärahojen jaossa on hyvin perusteltua noudattaa valtionavustuslakia.

9 § Yhteistoiminta- ja neuvottelovelvoite sekä 9 b § Menettely yhteistoiminnassa ja neuvotteluissa

Yhteistoiminta ja neuvotteluelvoitteen 9 § luetellut asiakonaisuudet ovat osittain sellaisia, että neuvotteluiden järjestämistä, ja ilmoitus velvollisuudesta ja vaatimuksesta kirjalliseen selvitykseen suunnitelmista ennen neuvotteluja on kohtuutonta ja voi pahimmillaan vaarantaa muun väestön ja erityisesti alkuperäisväestön asemaa vähemmistöryhmää, joita saamelaiskäräjät ei hyväksy saamelaisiksi.

Kansalaisilla Suomessa tulee olla yhdenvertainen hallinnollinen asioiden käsittely kaikissa asioissa kuten;maankäyttö-ja lupa-asioissa. Sosiaali-ja terveyspalveluissa jne. on oikeus saada laadullisesti samantasoisia palveluita kuin muukin väestä ilman, että Saamelaiskärjille suunnitellut kuulemis-ja ilmoitusvelvollisuudet viivyyttää ratkaisuja esim. perustettavissa hyvinvointialueissa ja saamelaisväestöä koskevat palveluratkaisut viivästyy.

9 a § Saamelaisten oikeuksien huomioiminen viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien toiminnassa

Neuvotteluelvoitteen laajennus maankäytön suunnitteluun, osallisuuteen ja hallintaan siten, että lainsäädäntö poikkeaisi muualla Suomessa noudattevasta laista ja lain tulkinnasta Saamelaiden kotiseutalueen kunnissa poiketen esim. Maankäyttö- ja rakennuslain osalta. Ehdotus asettaa kansalaiset eriarvoiseen asemaan koska lakiesitys ei turvaa kaikille saamelaisille aitoa osallisuutta ja siten saamelaiskäräjien kyky edustaa kaikkia saamelaisia on tässä lakiesityksessä heikentävä ja voimassa oleva laki on myös edustuksellisen demokratian kannalta ongelmallinen.

Kunnallisen itsehallinnon näkökulmasta kunnat on demokraattisesti toimivia ja ei siten tule alistaa muusta maasta poikkeavaan toimintamalliin.

Esityksen sanamuoto " vähäistä suurempaa haittaa saamelaiden oikeudelle...jne. " Tai huomattavaa haittaa" . Lakiluonnoksessa olevat sanamuodot on vaikea tulkita jne.

3 luku Toimikausi, toimielimet ja toiminta

Kokoonpanoon ei ole esitetty muutoksia vaikka nykyinen laki on epädemokraattinen ja ei vastaa millään tavalla myös alkuperäiskansoihinkin ulotettavaa demokratiavaatimusta. eikä ole oikeusvaltion periaatteiden mukainen.

Ehdotuksessa halutaan jatkaa tilannetta, jossa saamelaiskäräjien ehdokkaat ovat jo vaalitulanteessa eri arvoisessa asemassa, tilanne muodostuu kuntakiintiöitä jossa jokaisesta saamelaiden kotiseutualueen kunnasta valitaan kolme henkilöä kuntakiintiöstä. Tästä on muodostunut pysyvästi jo laissa oleva rakenteellinen tilanne jossa Enontekiön, Utsjoen ja Sodankylän Lapin paliskunnan alueiden edustajille on 9 paikkaa ja näissä kunnissa on äänioikeutettuja ollut vaaleissa 919 henkilöä. Kun taas Inarin alueelle osoitetaan myös 3 kuntakiintiöpaikkaa vaikka äänioikeutettuja on 1471 henkilöä. Tästä muodostuu pysyvä epädemokratia ja tästä hyötyvät alueet ovat pääsääntöisesti pohjoisaamenkieliryhmän alueita. Globaalisti vähemmistön vähemmistöille osoitetaan positiivista erityiskohtelua koska Inarin alueella on Inarinsaamelaiset ja Koltasaamelaiset vähemmistöt. Yhdistys ei kuitenkaan esitä positiivista erityiskohtelua paikkajaoissa vähemmistön vähemmistöjen alueella Inariin mutta emme hyväksy pohjoisaamenkieliryhmälle rakentunutta positiivista erityiskohtelua koska näiden kuntien saamelaiset kuuluvat saamelaiden enemmistöryhmään, pohjoisaamenkieliryhmään.

Enontekiön, Utsjoen ja Sodankylän Lapin paliskunnan saamelaiset eivät ole sellainen ryhmä saamelaisista joka tarvitsee tämän kaltaista alueellista tai " vähemmistö suoja" he eivät ole alisteisessa asemassa Inarissa asuviin äänioikeutettuihin nähden.

Näkemyksemme mukaan myös saamelaiskäräjille näin muodostettava enemmistö pystyy lain turvin edelleen jatkamaan Inarinsaamelaisiin vaaleilla valittuihin edustajiin kohdistuvaa syrjintää. Koska vaaleissa ehdokkaat ovat henkilövaalissa, tilannetta voidaan pitää syrjintänä koska saamelaiskäräjille ehdokkaita ei aseteta puolueista, yhdistyksistä tai yhteislistoista.

Parlamentaarinen edustuksellisuus saamelaisten kotiseutualueella tulee perustua demokraattisiin vaaleihin siten, että edustajat valitaan äänioikeutettujen suhteessa alueittain.

Aiemmassa Saamelaiskäräjälakiluonnoksessa ja valmisteluteksteissä kuitenkin on kirjattu tarve muuttaa lakia siten, että se vastaisi paremmin äänioikeutettujen suhteellisuutta alueittain.

Saamelaiskäräjien kokoonpano tulee muodostaa äänioikeutettujen suhteessa alueittain ja vanhentunut laki tulee korvata demokraattisilla vaaleilla kuten oikeusvaltion periaatteisiin kuuluun. Kaikkien vaaleissa ehdolla olevien saamelaisten tulee olla yhdenvertaisessa asemassa vaalitulanteessa asuinpaikkakunnasta riippumatta.

Tilasto 2019 toimitetuissa vaaleissa : Enontekiöllä äänioikeutettuja 321 henkilöä 3 kuntakiintiöpaikkaa

Sodankylä Lapin paliskunnan alue 120 henkilöä 3 kuntakiintiöpaikkaa

Utsjoki 478 henkilö 3 kuntakiintiöpaikkaa

Inari 1471 henkilö 3 kuntakiintiöpaikkaa

Saamelaisten kotiseutualueen kunnista Inarin alueen äänioikeutettujen ääni on siis vähäisempi kuin muiden alueiden. Muiden kuin Inarin alueen 919 äänioikeutettua kohti laissa edelleen esitetään 9 kiintiöpaikkaa ja Inarin 1471 äänioikeutettua kohden 3 paikkaa. Saamelaiskäräjien legitimitettiin edustaa alkuperäiskansaa ei voi perustua epädemokratiaan ja demokratia ei voi perustua sellaiseen itsemääräämiseen jossa laissa saamelaisväestö on eri arvoisessa asemassa äänestäessä ja vaaleissa olevat ehdokkaat tilanteessa, jossa pelkästään äänestämällä itseään voi tulla valituksi.

Esitämme, että demokratia ulotetaan koskemaan myös saamelaisten vaaleja.

3 a luku Kirjanpito ja tilintarkastus

Saamelaiskäräjien tilintarkastusta tulisi kehittää siten, että saamelaiskäräjillä toimii myös monijäseninen toimielin joka arvioi tavoitteiden toteutumista laajemmin kuin pelkkä tekninen tilintarkastus.

4 luku Saamelaiskäräjien vaalit

Vaalilautakunnan kokoonpanon laajentaminen on perusteltua. Saamen kielilain (1086/2003) 3 § 1 kohdassa tarkoitettujen saamenkielten asiantuntemus. Tämä vaatimus on määriteltävä tarkemmin, vaaditaanko kaikkien kielten asiantuntemus ja on myös kielenmenettäneitä saamelaisia, voiko olla silti asiantuntija.

Ehdotuksessa koko maa on yhtenä vaalipiirinä. Lakiluonnoksessa ei ole otettu kantaa tilanteeseen jossa pohjoismaissa saamelainen voi äänestää kahdessa eri maassa ja olla myös kahdessa eri maassa

saamelaiskäräjien jäsen. Suomessa voi tulla valituksi olemalla kirjoilla kuukauden Suomessa ja sen jälkeen muuttaa ulkomaille ja olla kahden maan saamelaiskärjillä jäsenenä.

Laissa tulisi olla kirjaukset tämän kaltaisten tilanteiden estämiseksi.

5 luku Muutoksenhaku vaaliluetteloa koskevissa asioissa

Muutoksenhakulautakunnan kokonpanossa jäseniä tulee olla enemmän kuin nyt on esitetty.

6 luku Erinäiset säännökset

42 § Muutoksenhaku päätöksistä tulee säilyä myös riippumattomaan tuomioistuimeen.

Rikoslain 40 luvun 11 §

-

Muita huomioita

Anarasan sr / Inarinsaamelaiset ry. yhtyy Juha Joonan eriävää mielipiteeseen.

Toteamme, että lainvalmistelussa on korostettu saamelaisten itsemäärämisoikeutta mutta se ei voi perustua nyt laissa esitetyle syrjinnälle ja mahdollisuudelle poistaa henkilöitä olemassa olevasta vaaliluettelosta.

Valmistelussa on laitettu erikoisen suuri painoarvo YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisulle 1.2.2019 vaaliluetteloon hyväksymisestä. Tuolloisia valittajia on lakityöryhmä erityisesti kuullut. Anarasan sr / Inarinsaamelaiset ry:llä on kuitenkin varmuudella tietoa, että ne 93 henkilöä joita asia koskee ts. heihin kuuluu useita Inarinsaamelaisia Suomen alkuperäiskansaan kuuluvia henkilöitä. YK:n ihmisoikeuskomitealle annettujen virheellisten tietojen perusteella saatu ratkaisu ei näin ollen voi olla näin tärkeän lain valmistelun yhtenä pohjana. Kyseessä olevia henkilöitä ei ole kuultu lainkaan ja YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisut eivät ole Suomea sitovia.

Yleisesti toteamme, että Saamelaiskärjälaki on kiirellisen uudistamisen tarpeessa mutta tämä laki esitys on kaikista aiemmista esityksistä heikoin ehdotus takaamaan Suomen alkuperäiskansan asemaa ja hyvinvointia.

Lakityöryhmän kokonaan huomiotta jättämä demokratiavaje tulee korjata kiirellisesti. Osa Inarinsaamelaisten vaaleilla valituista edustajista on jo kahtena vaalikautena jätetty ilman minkäänlaista luottamustehtävää Saamelaiskärjillä, edellisellä vaalikaudella eniten ääniä saaneet Inarinsaamelaiset Kari Kyrö ja Anu Avaskari on syrjäytetty kokonaan luottamustehtävistä ja tällä vaalikaudella edellämäinitut ja Inarinsaamalainen Inka Kangasniemi on myös jätetty valitsematta mihinkään toimielimeen. Enontekiöltä valituista edustajista meitä tukenut saamelaiskäräjien jäsen on niin ikään jätetty valitsematta mihinkään toimielimeen. Sen sijaan Saamelaiskärjät nimeää lukuisasti muita kuin vaaleilla valittuja henkilöitä edustamaan saamelaisia eri yhteyksissä. Menettely vahingoittaa edustuksellisen toimielimen uskottavuutta syrjivillä rakenteilla. Kyse ei ole tavanomaisista vaalien jälkeisestä järjestäytymisestä koska vaalit on henkilövaalit. Parlamentarismi ei voi perustua eri mielipiteitä edustavien poissulkemiselle. Edellisellä vaalikaudella saamelaiskärjillä perustettu Inarinsaamen neuvottelukunta tulee kirjata lakiin.

Useissa aiemmissa lausunnoissa olemme esittäneen Inarinsaamelaisilla laadittavan omaa lakia, lähes kaikki viimeaikaiset Saamelaiskäräjien toimet ovat sellaisia, että Inarinsaamelaislaki on ajankohtainen. Saamelaiskäräjälakityöryhmässä ei ollut yhtään Inarinsaamelaisten edustajaa, pyynnöstäkään ketään ei nimetty. Lakiesitystä perustellaan kansainvälisellä oikeudella, vaikka Suomea sitovat kv-ihmisoikeussopimukset lähtevät nimenomaan yhdenvertaisuudesta, sekä siitä, että vähemmistöön kuuluvia henkilöitä ei saa syrjiä, eikä kieltää kuulumasta vähemmistöön.

Avaskari Anu

Anarasah rs, Inarinsaamelaiset ry - Anu Avaskari, Inarinsaamelainen.

Anarasah sr/ Inarinsaamelaiset ry:n puheenjohtaja. Saamelaiskäräjien jäsen viides vaalikausi 18 vuotta.